

הלכות מזוזה

שיעור

מקומות החייבים במזוזה
שיעור א

תוכן העניינים

מקומות החייבים במזוזה

1 אוצרות יין ושמן

1 הסוגיא

1 יומא יא. – יא:

1 הראשונים

1 הרי"ף

3 הרא"ש

3 הרמב"ם

3 הלכות מזוזה פרק ו' הלכה ז'

5 הלכות רוצח פרק יא הלכה א

5 הפוסקים

5 שולחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ו סעיף א' - ב'

6 חושן משפט סימן תכ"ז סעיף א

מקומות החייבים במזוזה

אוצרות יין ושמן

הסוגיא

יומא י"א – י"א:

יא. תני רב כהנא קמיה דרב יהודה, בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, פטורין מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן. ומאי נאותות, רוחצות. אמר ליה רב יהודה, טעמא דרוחצות, הא סתמא חייבין? והתניא, רפת בקר פטורה מן המזוזה. אלא, מאי נאותות, מתקשטות. והכי קתני, אף על פי שהנשים מתקשטות בהן, פטורין. אמר ליה רב כהנא, ושהנשים מתקשטות בהן פטורין? והתניא, רפת בקר פטורה מן המזוזה, ושהנשים מתקשטות בה, חייבת במזוזה. אלא מאי אית לך למימר, מתקשטות תנאי היא, לדידי נמי סתמא תנאי היא. דתניא, ביתך, ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורין מן המזוזה, ויש מחייבין. וכו'. רב כהנא מתרץ לטעמיה, ורב יהודה מתרץ לטעמיה. רב כהנא מתרץ לטעמיה, ביתך, ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ולבית הבקר ולבית העצים ולבית האוצרות, שפטורים מן המזוזה, בסתם, ויש שמחייבים בסתם. וכו'. ורב יהודה מתרץ לטעמיה, הכי קתני, ביתך, ביתך המיוחד לך, פרט לבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, שפטורין מן המזוזה, אפילו מתקשטות. ויש מחייבין, במתקשטות. אבל סתם, דברי הכל פטור. וכו'. ולרב יהודה סתמא דברי הכל פטור? והתניא, וכו', ורפת, ולולין, ומתבן, ואוצרות יין, ואוצרות שמן, חייבין במזוזה. וכו'. יא: תיובתא. תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא, ששה שערים פטורין מן המזוזה. בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות, ושער המדי, ושער שאינו מקורה, ושער שאינו גבוה עשרה.

נמצא שלמסקנת הגמרא:

- יש ברייתות מפרשות שבית העשוי לאוצר פטור מן המזוזה, כמו הברייתא שאומרת, רפת בקר פטור מן המזוזה.
- יש ברייתא מפורשת שבית האוצר חייבת במזוזה, ומיניה איתותיב רב יהודה.
- יש ברייתא שסוברת שדווקא אוצר שגם מתקשטות שם חייבת אבל מן הסתם פטור.
- לרב יהודה יש ברייתא שסוברת שאף אם מתקשטות שם פטורה, אבל לרב כהנא לית ברייתא שסוברת הכי.
- יש שני ברייתות שלא ברור כוונתם, ברייתות אלו רב כהנא מפרש שכוונתם לחייב אוצרות מן הסתם, או שבזה נחלקו השיטות המובאות בברייתא. ורב יהודה מפרש ברייתות אלו בענין שלכולי עלמא מן הסתם פטור, ורק אם נאותים בהם, יש אומרים שחייבים בחד ברייתא.
- ולכולי עלמא אם רוחצות שם פטורה.

הראשונים

הרי"ף

ז"ל הרי"ף בהלכות מזוזה דף ו. – ו. ת"ר, וכו'. ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן כולן חייבין במזוזה. וכו'. ו: ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורות מן המזוזה, עכ"ל. הרי הרי"ף דילג על כל השקלא וטריא שבו מביא הגמרא שיטת רב

כהנא ושיטת רב יהודה בפירוש הברייתות המובאות לעיל. אלא התחיל מיד עם הברייתא שבו איתותיב רב יהודה, שכתוב בו מפורש שבית העשוי לאוצר חייבת במזוזה. ושוב אחר זה כותב שבית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורות. והביא זה סתם בלי להתחיל בת"ר או לומר שהכי איתא בברייתא. הדוגמאות שמביא הם הדוגמאות של הברייתא הראשון שמביא הגמ' שבו נחלקו רב כהנה ורב יהודה. שזה לשון הברייתא הנ"ל שוב, בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, פטורין מן המזוזה, מפני שהנשים נאותות בהן, עכ"ל. אלא שהרי"ף לא הביא הדוגמא האחרונה שהיא ובית האוצרות. רק סיים ובית שהנשים רוחצות בהם פטורים מן המזוזה. ודין זה הוא נלמד ממה שפירש רב כהנא בברייתא הנ"ל בכוונת מפני שהנשים נאותות בהן.

אם כן כפי איך שדברי הרי"ף הם לפנינו מאד קשה כוונתו. שנראה שמביא הברייתא הנ"ל ומפרשו כמו שמפרש רב יהודה, שבית אוצרות פטורים. אבל אינו מביא פירוש רב יהודה לפרש סיפא של הברייתא, שנאותות פירושו מתקשטות, אלא פירוש של רב כהנא שפירוש שהוא רוחצות. לכן מאד מסתבר הגהות הב"ח בדבריו שמכניס מילת האוצרות לתוך דבריו והוא הדוגמא שדילג. ולפי זה הכי אתי דברי של הרי"ף, ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, שהנשים רוחצות בהן פטורות מן המזוזה, ולפי זה מביא הברייתא הנ"ל ומפרשו כפירוש רב כהנא. ולפי זה חוזר שהנשים רוחצות בהן על כל הדוגמאות, וכלומר שמן הסתם אוצרות חייבות, אבל אם הנשים רוחצות בהם פטורות. ובזה אתי שפיר גם כן ראשית דבריו עם סוף דבריו. שבראשית דבריו הלך ישר לברייתא שבו איתותיב רב יהודה, שבו כתוב מפורש שמן הסתם אוצרות חייבות, וסיים בברייתא הראשונה וכפי פירוש רב כהנא, ללמד לנו שאם נשים רוחצות שם הם פטורים, שזה עדיין לא שמענו מן הברייתא הראשונה שמביא. ובזה אתי שפיר שמדלג כל השאר שאחר שפוסק כרב כהנא אין שאר כל השקלא וטריא נוגע למעשה.

והכי נראה שפירש דבריו הבית יוסף שכתב ביו"ד ריש סימן רפ"ו, ז"ל, והרי"ף כתב סתם כרב כהנא, עכ"ל. ובביאור הגר"א שם ס"ק א', על הא דפסק השולחן ערוך כרב כהנא, איתא ז"ל, כרב כהנא דר"י איתותיב, עכ"ל. ונראה שלמד זה ממה שהרי"ף דילג לברייתא זה שבו איתותיב רב יהודה. והבין שבא הרי"ף ללמדנו שכיון שאיתותיב רב יהודה בברייתא זו, ממילא אין הלכה כמותו.

ואף שרק איתותיב רב יהודה במאי דסבר שלכולי עלמא אין אוצר מן הסתם חייב, אבל במה דסבר שיש תנאים הסוברים שהוא פטור ופירוש שאר הברייתות לא איתותיו, וכמו שבאמת כתב הגר"א בחו"מ סימן שכ"ז, ויבא לקמן בע"ה על שיטת הרמב"ם. מכל מקום סבר הרי"ף שכיון שאיתותיו על כל פנים בחד דבר, נמצא שכל שיטתו בנויה על הנחה שאין נכונה, ולכן שיטתו אינו בר סמכא בענין זה. שאפשר לומר שאילו הוי ידע ברייתא זה, שבו מפורש שסתמא חייב, היה חוזר בו ממה שפירש שאר הברייתות שלא כרב כהנא. וכנ"ל אפשר להבין כל זאת ממה שדילג הרי"ף ישר לאותה ברייתא, שבו איתותיו לומר לנו שכיון שאיתותיו ממילא אין הלכה כמותו.

היוצא לן להלכה לפי פירוש זה שלא מספק פסק הרי"ף שאוצרות חייבים, אלא כפסק גמור. שאי מסופק היה צריך להביא שתי השיטות, ובזה אף שלא היה מסיים בכלום היינו אומרים שמסופק איך פוסקים.

אבל כל הבנה זו היא בנויה על פי הגהות הב"ח. אבל כפי הגירסא שלפנינו ברי"ף, אי אפשר לומר כל הנ"ל. אלא אדברה מפורש בדברי הרי"ף שמביא לפחות שיטה הסוברת שבית האוצרות הם פטורות. שכנ"ל בלי מילות האוצרות שמוסיף הב"ח, הרי"ף אומר, ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורות מן המזוזה. שנמצא שבית שהנשים רוחצות בהן הוא דין בנפרד, ואינו חוזר על בית התבן וכו', אלא על שני הדינים, על דין אוצרות, ועל דין רוחצות מסיים הרי"ף שהן פטורות מן המזוזה. ז"ל הערוך השולחן שם ס"ק ח' – ט', וגם הרי"ף כתב וז"ל, ובית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית שהנשים רוחצות בהן פטורין מן המזוזה, עכ"ל,

וזהו ג"כ כהרמב"ם, וכו'. ולפ"ז תמיהני על רבינו הב"י שלא הביא כלל דעתם, ונראה להדיא מדבריו בספרו הגדול, שכתב דהרי"ף פסק כהרא"ש ע"ש [וכ"כ הב"ח]. ונראה שלא גרסו בהרי"ף הך ובית האחרון, ולכן זה שכתב שהנשים רוחצות וכו' אדלעיל קאי, אבל בלא"ה חייבין. וכן משמע מהרא"ש שתמיד העתיק או הביא דברי הרי"ף, ובכאן כתב בית התבן וכו' ובית העצים שהנשים רוחצות וכו' ע"ש, עכ"ל. ועיי"ש שלהלכה חושש הערוך השולחן גם לגירסא לפנינו ויבוא לקמן בע"ה. והוא מגייה הרי"ף קצת אחרת מהב"ח שמוציא מילת ובית האחרון, ואילו הב"ח הכניס אוצרות, ומעלת גירסת הב"ח שבזה שווה דברי הרי"ף להברייתא, ומעלת גירסת הערוך השולחן שבזה משווה דברי הרי"ף להרא"ש.

נמצא שיש לנו שני מהלכים במאי סבר הרי"ף, אבל כנ"ל ממה שהביא הרי"ף רק ברייתא שבו איתותיב רב יהודה יש משמעות חזקה שהכי סבר להלכה.

הרא"ש

ז"ל הרא"ש הלכות מזוזה סימן ט"ו, ת"ר וכו', ורפת ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן כולן חייבין במזוזה. וכו'. ובית התבן ובית הבקר ובית העצים והאוצרות שהנשים רוחצות בהן פטורין מן המזוזה. הא סתמא חייבין, ודלא כמ"ש הרמב"ם ז"ל, דדוקא כשהנשים מתקשטות בהן, עכ"ל. הרי הרא"ש הביא לשון הרי"ף כדרכו, שמתחיל בברייתא שבו איתותיו רב יהודה, ומסיים במה שסיים הרי"ף, שבית התבן בקר עצים ואוצרות, שהנשים רוחצות בהן פטורין. וממשיך לפרש הדיוק שיוצא מהרי"ף שהיינו דוקא ברוחצות הא סתמא חייבין. וגורס קרוב לגירסת הב"ח, אלא שמוסיף אוצרות, ואינו גורס בית האחרון, וגם לפי גירסא זו אתי הסיום של שהנשים רוחצות על כל הדוגמאות. ומסיק שזה דלא כהרמב"ם שפוסק כרב יהודה, אם כן שיטת הרא"ש ברורה שפוסק כרב כהנא. וטעמו כמו שכבר הבאתי לעיל בשיטת הרי"ף מהגר"א, כיון דאיתותיו רב יהודה בזה שסבר שלכולי עלמא אין אוצרות חייבים, שיטתו לא בר סמכא עוד להלכה, עיין שם.

הרמב"ם

הלכות מזוזה פרק ו' הלכה ז'

ז"ל הרמב"ם, בית התבן בית הבקר בית העצים בית אוצרות, פטורין מן המזוזה. שנאמר, ביתך, ביתך המיוחד לך, פרט לאלו וכיוצא בהן. לפיכך, רפת הבקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות בה, חייבות במזוזה, שהרי יש בה יחוד לדירת אדם, עכ"ל.

מבואר שפסק הרמב"ם כהתנא שסבר שאוצרות סתמא פטורים, אבל במתקשטות בהם חייבים. ולעיל כשהבאנו הסוגיא נתבאר שהכי איתא מפורש בחד ברייתא, ובחד ברייתא לפי פירוש רב יהודה בה, נחלוק בזה התנאים, ולפי שיטת היש מחייבים, בזה הם מחייבים. אם כן יש שני פסקים שצריך לבאר מה המקור של הרמב"ם לפסוק כהם. חדא למה פסק בסתמא לפטור, ושנית למה פסק במתקשטות לחייב.

הכסף משנה שם מפרש שני הפסקים. זה שפסק שמן הסתם פטור פירש ז"ל, ודעת רבינו דכיון דפלוגתא דתנאי היא, ולא נזכר שם החולקים לדעת הלכה כדברי מי, ואשכחן דפליגי אמוראי במילתא, כרב יהודה קיימא לן. דכיון דרב כהנא תני קמיה, משמע דתלמידו היה, ואין הלכה כתלמיד במקום הרב, עכ"ל. וזה שפסק שאם מתקשטת שם חייב פירש ז"ל, וכיון דלרב כהנא לכ"ע מיחייב, ולרב יהודה נמי לחד תנא חייב, הכי נקטינן, עכ"ל. נראה כוונתו שאף שפסקינן כרב יהודה נגד רב כהנא, מכל מקום כיון שאף לרב יהודה יש תנא שמחייב, בזה מצרפים שיטת רב כהנא שלדידיה לכולי עלמא חייב אם מתקשטת שם.

הגר"א בחו"מ סימן תכ"ז ס"ק א' כתב ביאור אחר למה פסק הרמב"ם שסתמא פטור, ז"ל, וטעמו לפי שהמסקנא שם כן אף על גב דאיתותב רב יהודה מדאמרינן שם תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא (ז"ל הגמרא שם, תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא, ששה שערים פטורין מן המזוזה. בית התבן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האוצרות, ושער המדי, ושער שאינו מקורה, ושער שאינו גבוה עשרה, ע"כ), ומ' דרבא קבל מיניה, דלא הקשה אלא פתחת כו' (ז"ל הגמרא שם, אמר ליה, פתחת בששה וסלקת בשבעה, ע"כ), עכ"ל. וכן פירש המשכנות יעקב יו"ד סימן סו' את שיטת הרמב"ם, על פי ברייתא שתני רב שמואל קמיה דרבא, עיי"ש שגם הוסיף קצת עוד ביאור לזה. וכן הוסיף עוד ראייה לשיטת הרמב"ם מגמ' סוטה בענין חוזרי מעורכי מלחמה מחמת שבנו בית אוצר, עיי"ש. ושוב ראיתי בגדולי תרומה יו"ד רכ"ו ס"ק ב', שמביא טעם זה משני ראשונים, התוס' רי"ד, והריטב"א. ז"ל הריטב"א יומא שם, ופסקו רבוותא דבית התבן ובית האוצרות פטורין מן המזוזה אפי' בסתמא, כדקתני בסמוך בהא דתני רב שמואל קמיה דרבא, עכ"ל. וכעין כתב גם התוס' רי"ד, והוא גם כן פסק כהרמב"ם. ובתוס' רי"ד שם מביא שהר"ח פסק לחייב כהרי"ף והרא"ש אבל הוא חלק עליו, עיי"ש.

ואף שאיתותיו רב יהודה, ולעיל הבאנו שהגר"א כתב שמטעם זה פסקו הרי"ף והרא"ש שלא כהרב יהודה, אלא שסתמא חייב. תירץ הגר"א שם, ז"ל, ולא איתותב ר"י אלא במ"ש דסתמא ד"ה חייב [פטור], עכ"ל. אם כן נראה שמפרש הגר"א שבזה נחלקו הרי"ף והרא"ש עם הרמב"ם. שהרי"ף והרא"ש כנ"ל סברו שכיון שאיתותיו רב יהודה ממילא שיטתו אינו בר סמכא, ולכן פסקו כבר פלוגתיה רב כהנא. אבל הרמב"ם סבר שכיון שרבא גם סבר כרב יהודה שסתמא חייבים, ורבא לא איתותיו וממילא שיטתו בר סמכא כוותיה נקטינן, שהוא הבתרא (וכן הוא במשכנות יעקב הנ"ל מפורש שפסק כרבא שהוא הבתרא.) ואולי הרי"ף והרא"ש סברי שכיון שלא מצאנו מפורש שרבא סבר להלכה כמו הברייתא שרב שמואל בר יהודה אמר לפניו, רק מצאנו שלא הקשה עליו, אין ראייה שהכי סבר רבא להלכה. שרבא שפיר יכול לסבור להלכה שהוא חייב, אבל אין זה קשה שיש ברייתא הסוברת שהיא פטורה, שכבר נתבאר שלכולי עלמא יש תנאי שסברי הכי. וממילא הדרין לזה שרק מצאנו מחלוקת בין רב כהנא ורב יהודה, ושיטת רב יהודה אינו בר סמכא, וממילא נקטינן כרב כהנא.

העורך השולחן כתב שיש קצת הוכחה ששיטת הרי"ף היא שאוצרות פטורות מן מזוזה, וכפי איך שהגירסא ברי"ף לפנינו, מזה שדרכו של הרמב"ם לפסוק כמו הרי"ף. ז"ל, והרי ברובא דרובא הרמב"ם הולך בשיטת הרי"ף, ומסתמא גם לפניו היתה הגירסא בהרי"ף כגירסתינו, עכ"ל. אבל לכאורה קצת תימה עליו, שהרי הרמב"ם פסק שאוצרות שמתקשטות שם חייבים במזוזה, ומשמעותו של הרי"ף לפי הגירסא שלפנינו, שתמיד פטורים וכשיטת רב יהודה אליבא דתנא שפטור אף במתקשטות. שכנ"ל הרי"ף לא הביא כלל כל השקלא וטריא שבין רב כהנא ורב יהודה, אלא הביא מיד הברייתא שמחייבת אוצרות אף סתם, ושוב כותב שבית אוצרות פטורים כפי גירסתנו. אם כן משמעותו שיש מחלוקת תנאים אם אוצרות מן הסתם חייבים, אבל שיש נפקא מיניה שאם מתקשטות לכולי עלמא חייבים לא שמענו. אם כן לכאורה אזלא הוכחה זו של הערוך השולחן שהרמב"ם לא נראה שפוסק כהרי"ף אף לפי גירסתנו.

ובודאי הערוך השולחן היה מתרץ שכוונתו שהרמב"ם ראה שהרי"ף לפחות חושש לשיטת רב יהודה שפוטר בית אוצרות, ולכן גם הוא אזיל בשיטתו, אבל מכיון שגם הביא התנא המחייבת פסק כשיטות אלו על כל פנים היכא שמתקשטות. אבל היה נראה לי שכיון שאין כאן עוד הוכחה ברורה לומר שהרמב"ם פוסק כהרי"ף אף לפי גירסתנו, טפי מסתבר שגירסתנו אינה נכונה, וכמו שמובא ברא"ש או כפי שהיגיה הב"ח, וכמו שכבר נתבאר לעיל באורך.

הלכות רוצח פרק יא הלכה א

מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שני ועשית מעקה לגגך. והוא שיהיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור מן המעקה. השגת הראב"ד אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן אינו זקוק לו. א"א בספרי מרבה את כולן למעקה, ואינו ממעט אלא בית שער ואכסדרה ומרפסת.

מבואר שגם לענין מצות מעקה פסק הרמב"ם שפטורים בית גגות בית אוצרות ממעקה. והראב"ד הישג עליו שבספרי ריבה בתים אלו. ופירש הכסף משנה שלמד הרמב"ם דינו מדין מזוזה של בתים אלו. ז"ל הכסף משנה שם, ומ"ש והוא שיהיה בית דירה אבל בית האוצרות וכו', יש לתמוה על זה. דהא תניא בסיפרי, אין לי אלא בית, מנין הבונה בית התבן ובית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, ת"ל לא תשים דמים בביתך. יכול אף בונה בית שער אכסדרה ומרפסת, ת"ל בית, בית מיוחד שהוא בית דירה, יצאו אלו שאינם בת דירה, וכן כתבה ספר מצות גדול. הרי דבית הבקר ובית האוצרות חייב, והיאך פטר רבינו. ואפשר שטעמו משום דבפ"ק דיומא (דף י"א) לענין מזוזה, אמרינן דהני תנאי היא, ותנא בסיפרי סבר כמאן דמחייב, ורבינו בהל' מזוזה פוסק כמאן דפטר, עכ"ל.

נמצא שפירש הכסף משנה את שיטת הרמב"ם לגבי מעקה, באפשר, שלמדו מהלכות מזוזה שפסק כמאן דסבירא ליה שלא מקירי בתים אלו, בית דירה, שהוא הדין לגבי מעקה פטור שלא הוי בית דירה. והסיפרי שחייבו הוא משום שאזיל בשיטת הסוברים לגבי מזוזה שבתים אלו מקירי בית דירה, וממילא לשיטתם גם חייבים במעקה שהוי בית דירה.

הפוסקים

שולחן ערוך יורה דעה סימן רפ"ו סעיף א' - ב'

סעיף א רפת בקר ולולין ואוצרות יין ושמן ובית האשה ובית השותפים, כולם חייבים.

סעיף ב בית התבן, בית העצים ובית הבקר חייבים. ואם הנשים רוחצות בהם, כיון שעומדות שם ערומות, אין כבוד שמים להיות שם מזוזה.

מבואר שהשולחן ערוך פסק שאוצרות חייבים במזוזה, בלי חולק. וטעמו נראה מבואר שפסק כהרי"ף והרא"ש נגד הרמב"ם, וכדרכו לפסוק כמו הרוב של הבית דין של שלש ראשונים אלו, כדביאר בהקדמתו להב"י. וממה שנתבאר לעיל הרי"ף והרא"ש פסקו הכי כפסק גמור, ולא מספק, אם כן אף יכול לברך על קביעת מזוזה במקומות אלו.

אבל הערוך השולחן פקפק קצת על פסק זה מחמת שאין שיטת הרי"ף ברורה שכפי איך שהיא לפנינו נראה שהרי"ף חשש לפטור מקומות אלו. ז"ל, אבל לפי גירסתנו נלע"ד דלעניין ברכה יש לחוש לדעתם והרי ברובא דרובא הרמב"ם הולך בשיטת הרי"ף ומסתמא גם לפניו היתה הגירסא בהרי"ף כגירסתנו א"כ כיון דברכות אינן מעכבות נלע"ד לקבוע מזוזה בלא ברכה אבל כבר הורגלו כל העולם לעשות ברכה וצ"ע, עכ"ל.

ולעניות דעתי ממה שכבר נתבאר לעיל, מאד קשה לומר שגירסתנו ברי"ף היא הגירסא הנכונה. שאם כן סותר עצמו, שמביא תחילה ברייתא המחייבת ושוב ברייתא הפוטרת. ולומר שמסופק כיצד לפסוק גם קשה, שאם כן היה לו להביא גם דברי רב כהנא ורב יהודה, והדיון אם כשמתקשטות שם משתנה דינו, וכמו שפסק הרמב"ם. ומטעם זה גם נתבאר לעיל שאזלא גם ההוכחה שהרמב"ם ברוב מקומות פוסק כהרי"ף, שאף לפי גירסתנו אינו פוסק כהרי"ף, לענין קישוט. אם כן לכאורה למה לן לשבוק מה דנראה ברור ברא"ש שגרס ברי"ף בענין שפוסק שחייבים מקומות אלו, לחשוש לגירסא שלנו שלפיה לא אלו דברי הרי"ף כהוגן.

מצות עשה לעשות אדם מעקה לגגו, שנאמר ועשית מעקה לגגך. והוא שיהיה בית דירה, אבל בית האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן, אינו זקוק לו.

מבואר שפסק לענין מעקה כהרמב"ם שפותר ממעקה בית האוצרות. אבל זה תימה שכבר נתבאר לעיל שבספרי חייב אוצרות במעקה, ופירש הכסף משנה שהטעם שהרמב"ם פטר הוא ממה שפסק שבית אוצר פטור ממזוזה, וסבר שהתנא שבספרי סבר כהמחייבים בית אוצר במזוזה. אם כן נמצא שפסקי השולחן ערוך סותרים חד לשני. שלענין מזוזה פסק שבית אוצרות שפיר נחשבים כבית דירה, ואילו לגבי מעקה פסק כמאן דאמר שאין נחשבים כבית דירה.

ז"ל הסמ"ע לתרץ קושיא זו, ונראה (דהרמב"ם) [דהמחבר] הכריע וס"ל דלענין מעקה, כיון דאין דרך בני אדם להיות להן בית תשמיש ע"ג דבית הבקר ובית האוצר ובית העצים, משו"ה אף אם לפעמים יקרה דיודור שם אדם, מ"מ אין יוצאים ונכנסים כ"כ שם למיחש שיפול משם להצטרך מעקה. משא"כ במזוזה דחייבה התורה בשביל הדר, להיות מצות ה' נגד עיניו בביאתו וביציאתו, בזה פסק דהדר שם צריך לקבוע מזוזה באותו פתח, וק"ל, עכ"ל. וזה קצת תימה שיכריע המחבר מדעתו מסברא דלא כמאן. שבפשוטו הספרי המחייב חייב מחמת שסבר שבית אוצר נחשב לבית דירה, ואם כן גם יתחייב במזוזה. והרמב"ם שפטר הוא משום שסבר שבית אוצר אינו נחשב לבית דירה, ומשום הכי פטר גם בית אוצר ממזוזה. וכיון שסבר המחבר שאין לפסוק כהרמב"ם לגבי מזוזה, מחמת שהרי"ף והרא"ש פוסקים כמאן דאמר שהוי בית דירה, אם כן הוי ליה למפסק שאוצר חייב במעקה.

וכזה נראה שסבר הגר"א שזה לשונו בביאור שם בחו"מ ס"ק א' (רוב ממנו כבר הבאתי לעיל אבל עכשיו אני מביא את כל דבריו ביחד, בספרי, אין לי אלא בית, מנין לרבות הבונה את בית התבן בית הבקר ובית העצים ובית האוצרות, ת"ל לא תשים דמים בביתך. יכול אף בונה בית שער אכסדרה ומרפסת ת"ל בית, מה בית מיוחד שהוא בית דירה, יצאו אלו שאינן בית דירה, וכ"כ סמ"ג. אבל הרמב"ם ס"ל דהספרי אתי כמ"ד בית התבן כו' חייבי' במזוזה, והוא אזיל לשיטתו שפ' כמ"ד שהם פטורין ממזוזה כמ"ש בפ"ו מה' מזוזה. וטעמו לפי שהמסקנא שם כן, אף על גב דאיתותב רב יהודה, מדאמרינן שם תני רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא כו', ומ' דרבא קבל מיניה, דלא הקשה אלא פתחת כו'. ולא איתותב ר"י אלא במ"ש דסתמא ד"ה חייב [פטור]. ועבי"ד סי' רפו ס"ב שפ' שם כהחולקין על הרמב"ם, שפ' כרב כהנא, דסתמא חייב. וצ"ע על המחבר, שפ' כאן כהרמב"ם, וע' (ע"כ), עכ"ל.

הרי השאיר את פסק המחבר לענין מעקה בצ"ע, מחמת שכבר פסק שחייב במזוזה ודלא כהרמב"ם. ונראה שלפי הגר"א חייב לעשות מעקה לגג בית אוצר, וכפי שפוסק לגבי מזוזה, ששם הוא דעת רוב הראשונים, וממילא הוא הדין לענין מעקה. אבל אין נראה לומר שהגר"א יסבור שיש גם לספק לענין מזוזה שמא הלכה כהרמב"ם ופטור, וכמו שפסק במעקה. שז"ל הגר"א על יו"ד שם סעיף א ס"ק א', רפת כו'. כרב כהנא דר"י איתותב. הרא"ש וש"פ דלא כהרמב"ם ועס"ב (ועמ"ש בח"מ ר"ס תכ"ז), עכ"ל. ולכאורה משמעות דבריו שסובר להלכה כהרא"ש ושאר פוסקים, שהם הרבים נגד הרמב"ם, ולזה אמר דלא כהרמב"ם, ולא כתב אבל הרמב"ם, לאוריי שהלכה כהרבים. ואף שבחו"מ יישב שיטת הרמב"ם מכל מקום אין הלכה כמותו, שהוא דעת יחיד.